



Književnost.

Zbirka slovenskih povesti. Urejuje Ivan Grafenauer. V. zvezek. Fr. S. Finžgar: Študent naj bo. Naš vsakdanji kruh. — Ljubljana 1915. Založila Kat. Bukvarna. Tisk J. Krajec nasl., Novo mesto.

V »Uvodu« dobiš data iz Finžgarjevega življenja in kratek oris njegove literarne poti. Kratek je, a dovolj jasen, da vstane pred teboj Finžgarjeva pisateljska osebnost.

Letos je dvajset let, odkar je nastopil Finžgar v »Dom in Svetu«, pisal je pa že prej. Pričujoča zbirka bi bila nekako vezilo ob — 25 letnici Finžgarjevega leposlovnega dela, ki jo bo obhajal prihodnje leto. Skromno je, a zadovoljimo se za enkrat.

»Študent naj bo« je avtobiografija, podana v dijaški zgodbi, kakršnih do sedaj nismo imeli. Povest izgubljenega leta v prvi latinski: vse bridkosti in težave, vse nagajivosti in muke, pričakovanja in razočaranja, dijaška zavest zapostavljene pravice, vse življenje »nadebudnega« dijaka je v tej zgodbi. Študent dobi ob Finžgarjevem Franceljnu korajžo, profesor sliši prikrito lekcijo in ne bo robantil z besedami: »Še za tolikanj ne boste, da bi dostojno krompir stražili pri vojakihi!« in podobno... Starši pa naj ne prezrejo migljaja glede stanovanjskega vprašanja.

Potem, ko si se seznanil z nesrečnim Franceljnom, ki se je naslednje leto postavil — z odliko, prideš do črtice »Naš vsakdanji kruh«, ki te pelje na kmete, kjer je Finžgar s svojim peresom kakor nikjer drugje doma. Mogoče je, da pozabimo njegove salonske romane in novele — njegove kmečke povesti ostanejo vse čase — saj so v njih do zadnje poteze mojstrsko opisani naši ljudje. Ob 25 letnici ima Finžgar jasno pot pred seboj; da bi jo hodil še dolgo, dolgo!

Dr. Jos. Lovrenčič.

Dr. Rudolf von Andrejka, Slovenische Kriegs- und Soldatenlieder. Aus Kunst- und Volksdichtung ins Deutsche übertragen, Laibach 1916. Verlag der Katoliška Bukvarna. Druck der Katoliška Tiskarna in Laibach.

Ta razmeram primerna in času prilagodena knjiga je prvovrsten, v načinu patriotskih almanahov za-

snovan zbornik poezije v okviru naslovnega kazala. Prevajalcu je zlasti na tem, da izpriča iz naroda in narodovih pevcev lojalnost Slovencev in našo zvestobo do prestola. Apologetični namen knjige je pač izražen v opremi in uvodnih besedah, iz pesmi samih, izvzemši morda dve ali tri, pa zveni akcent neposredno občutenega patriotizma manj direktno in izrazito. Knjiga je pravzaprav samo zbirka stanovskih pesmi, in sicer ne najboljših, zlasti še zato ne, ker je nekaj pesmi v zbirki, ki so brez vsakega izrazitejšega slovenskega individualizma. Prevajalec je pri izbiranju pozabil na to, da sta priljubljenost in prava literarna vrednost stanovske pesmi pojma, ki se ne krijeta vedno. S tega vidika in iz ozirov do tujca, kateremu je prevod predvsem namenjen, se zdi manj primerno, da je pl. Andrejka izbral Aškerca, Vojanova, Gregorčičeve »Vojakove neveste oporoko« in »Dekletovo molitev«, narodne »Kaj maramo mi« in »Na polju rožce cvetejo«. Tudi bi se jaz resno premislil, preden bi bil prevedel Koseskega, ki je pesnil v toliki meri parafrazistično, in še ni dokazano, da ni tudi njegova »Vojška« nastala na podoben način.

V knjigi opazam veliko nesoglasje med vsebino in obliko. Znanstveno-literarni aparat daje knjigi značaj kritične monografije, ilustrativni del pa je samo slovesen komentar, poln anahronizmov (12, 46, 49, 53, 56, 59), v žanru sodobnih bojnih razglednic. Zato je o knjigi težko reči, ali je kritična ali samo albumska zbirka.

Prevajalec pozna nemški in slovenski jezik. Ne vem pa, da bi bil kdaj pisal slovenske verze. Tudi nemški verz ne kaže izrazitejše individualnosti. Prevodi delajo name vtis nekake zabrisanosti, negotovosti, nemarkantnosti. Mučne so ritmične trdosti (n. pr.: im Kampf oder im Bette — fünf Fuß mess' ich und noch fünf Zoll). Grda je proza verza: nun kannst nachhaus' du gehen. Ne morem si raztolmačiti »ein Lieb'«, pisal bi Hiob mesto Job, izgnil bi se vsaj rimi: Messe — lese. V »Soči« je slabo prevedeno »der blauen Höhen klares »Glühn« za »vedra višnjevitost višav«, »versunken« za »lepo se v njih je zlila«, zlasti pa: »Jungkräftig über Stock und Stein — eilst du mit

raschen Mädchenschritten« za podobo: Tvoj tek je živ etc.

Ta pesem in Jenkova »Naprej« sta v zbirki kulturni. Andrejkov prevod »Soči« je časovno drugi, Funtkov tretji in v primeri z Andrejkovim — klasičen. Vendar pa ob prvem, površnem pogledu na knjigo obstrmimo in tako bo deloma vršila svoj namen: ostala bo spominsko darilce iz leta devetnajstošestnajstega.

Dr. J. Pregelj.

Elementar-Grammatik der serbischen (kroatischen) Sprache von Milan Rešetar, Professor der slavischen Philologie an der Wiener Universität. Zagreb 1916. — Mirko Breyer's Buchhandlung. — Str. 208. — Cena ? —

Delo je izšlo istočasno v dveh različnih izdajah. Razlika je minimalna, in sicer a) v naslovu (enkrat imamo »kroatischen [serbischen]«, drugič pa »serbischen [kroatischen]«); b) v tekstu, in sicer v tem, da so v eni izdaji vsi srbohrvatski primeri tiskani v latinici, medtem ko so v drugi v cirilici. — Tekst sam je pa v obeh izdajah popolnoma identičen, saj obravnava slovnico enega in istega jezika, namreč srbo-hrvatskega. Profesor Rešetar namerava priobčiti cel kurz za srbo-hrvatski jezik, ki bo obsegal razen pričujoče slovnice še vadnico in čitanko, ki bodo v nji tudi praktični razgovori.

Uvod (1—10), ki v kratki in zelo pregledni obliki podaja najvažnejše stvari, našteva najprvo zemlje, kjer stanujejo Srbo-hrvati. Približno en milijon slovenskega prebivalstva Nove Srbije, kot je bila po drugi balkanski vojski, šteje avtor s primernimi pridržki in pomisleki (»denn man kann nicht wissen, ob es Serbien gelingen wird, die in Neuserbien lebenden Slaven gänzlich zu assimilieren«, str. 1) k Srbo-hrvatom, ki jih vse skupaj cení nad 10 milijonov duš. Nato omenja avtor verske razlike, ki jih podpira s statističnimi podatki; mimogrede se dotakne tudi vprašanja o nacionalni prebuditvi muslimanskega elementa. — V nadaljnjem izvemo za vse težke ovire, ki jih je moral prestati in jih še prestaja srbo-hrvatski narod na poti do zaželene enotne narodne kulture. Največja ovira bo pač razlika v abecedi (latinita-cirilica). — Naslednji odstavek nas seznaní v glavnem s postankom srbo-hrvatskega knjižnega jezika od prvotne needinosti do sedanjega stališča, ko gospoduje štokavščina in ko se v kljub semintja pojavljajočemu se dualizmu v glasoslovju (ekavci — jekavci), oblikoslovju (stara sklonila pri dativu, lokativu in instrumentalu, ki so jim šele zadnje čase dali Hrvatje slovo, s čimer so se sicer oddaljili od Slovencev, pač pa se na drugi strani zelo približali Srbom in pospešili s tem proces enotnega razvoja književne srbo-hrvaščine), besednem z akladu (slovenske, turško-perzijsko-arabske besede) in sintaksi polagoma sicer, a vendar le z uspehom odstranjujejo zadnje ovire enotnega knjižnega jezika. — V splošnem dobimo pri čitanju tega zelo lepega uvoda in sledečih mu temeljitih slovnicih poglavij vtis, da so pri tem razvoju večinoma popuščali Hrvatje, ne samo v svojih starih sklonilih, ki so jih analogno kakor mi Slovenci rabili mesto sklonil —ima in —ama, marveč tudi v pravopisu, ki se je iz etimološkega preobrazil v fone-

tičnega.¹ Z nekoliko dobre volje bi se lahko odstranila tudi predzadnja ovira, namreč ekavsko-jekavski dualizem; tu bi morala pač oba dela nekoliko popustiti, predvsem pač ekavci. Zadnja ovira (latinita-cirilica) bo pa menda kljub vsem potresom in preobratom svetovne zgodovine ostala. —

Glasoslovje (10—36) nam v kratki, a zelo pregledni obliki podaja ves potrební materijal za posamezne pojave v jezikoslovju. Obenem smo — lepo kot v malokateri drugi knjigi — vedno opozorjeni na posamezne medsebojne razlike. Omenim naj samo paralelo med obema abecedama (14), razliko v pisanju tujk v cirilici in latinici (15) in na posamezne pravopisne razlike (23), ki bodo pa skoro popolnoma izginile, če bodo le Hrvatje konsekventno in povsod izpeljali fonetični pravopis. — Naglasu posveča Rešetar precej pozornosti, vendar pa ne preveč, kot hoče vedeti »Slovanov« recenzent Ivan Poznik. Njegova kritika v »Slovanu«² ne teži predvsem po resnici, tembolj se pa čuti iz nje — osebnost. Zakaj treba namigavati, da je prvotno »najbrž!« bila Rešetarjeva slovnica namenjena v serijo slovníc, »ki mislijo izhajati pri neki državno-nemški tvrdki.«³ Saj Pozniku menda ne bo neznanó, da je že l. 1914. pri oni isti državno-nemški tvrdki (Karl Winter-Heidelberg) izšla Leskienova »Grammatik der serbo-kroatischen Sprache«, nadalje da je bilo isto delo že pred več časom, preden je izšlo, naznanjeno v strokovnih krogih (omenjam samo platnice Bernekerjevega etimološkega slovarja, kjer je avizirano, da je Leskienovo delo že v tisku), in končno, da je o Leskienovem delu napisal še isto leto, ko je izšlo, Rešetar v Archivu zelo lepo oceno. Zato se mi zdi tako namigavanje malenkostno in neokusno. — Kar se pa naglasa tiče, pa ta ovira tujcu nikakor ni »nepremagljiva«, kot meni Poznik. Treba je dveh stvari: a) posluha in b) slišati je treba pravilno izgovarjanje, kar avtor vendar izrecno poudarja v knjigi na strani 16. in kar tudi splošno velja pri učenju tujih jezikov. Rešetarjeva knjiga nikakor ne bi bila popolna, če ne bi bili v nji razloženi principi srbo-hrvatskega akcenta; in vendar to Pozniku ni všeč. Pa saj se temu lahko odpomore: kdor dotičnih partij nikakor ne more doumeti, naj jih odloži na boljše čase, — preje naj pa skuša poslušati čisto narodno bosensko-hercegovsko govorico, kajti v Zagrebu med kajkavci pač v tem oziru ničesar pridobil ne bo.

Oblikoslovje (36—154) je precej obširno obdelano, kar je pa z ozirom na veliko materijo popolnoma naravno. Posebno med takozvane izjeme je posegel profesor Rešetar z mogočno roko in napravil vzoren red, česar v drugih gramatikah ni, ali vsaj redko. V tem oziru znači Rešetarjeva gramatika velikanski napredek; edino Gj. Daničičevi »Oblici hrvatskoga ili srpskoga jezika« bi se po svoji jasnosti in preciznosti lahko kosali z Rešetarjevo gramatiko. Kot posebno

¹ Prof. Rešetar isto svetuje tudi nam Slovincem ob priliki, ko zavrača dr. Ilešičevo zahtevo, naj se normira čisti —l v izgovarjavi knjižne slovensčine. (Archiv f. sl. Ph. 1914, str. 561.)

² »Slovan«, 1916, str. 157—158.

³ Poznik misli tu na »Sammlung der slavischen Lehr-u. Handbücher«, ki izhaja pri Karl-u Winter-ju v Heidelbergu.